

Тургут Гаджи огли Салаєв,
аспірант Інституту законодавства Верховної Ради України,
м. Київ, Україна

СИСТЕМА СУБ'ЄКТІВ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ В МИТНІЙ СФЕРІ

Стаття присвячена розкриттю системи суб'єктів адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері. Автором запропоновано розглядати систему суб'єктів адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері як складне цілісне багаторівневе утворення, кожен із рівнів якого характеризується системою взаємопов'язаних суб'єктів. Виділено п'ять рівнів суб'єктів, а також проаналізовано особливості суб'єктів кожного із рівнів. У статті розкрито чинне нормативно-правове регулювання питання правового статусу суб'єктів досліджуваної системи, відзначено окремі нормативні недоліки у зазначеній сфері.

Ключові слова: адміністративно-правове забезпечення, митна сфера, інформаційна безпека, суб'єкти, система суб'єктів, громадський контроль.

Адміністративно-правове забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері спрямоване на охорону та захист найважливіших інтересів суспільства та держави, а також кожного окремого громадянина. За допомогою забезпечення інформаційної безпеки здійснюється гарантування належного виконання митними органами своїх повноважень, реалізації державної митної справи та своєчасне у повній мірі стягнення митних платежів, дотримання особливого правового режиму поширення інформації з обмеженим доступом, таємної інформації, а, як наслідок, – належний рівень забезпечення прав та свобод людини і громадянина на території України, захист кожного від неправомірного розголошення конфіденційної інформації. Тому окреслення системи суб'єктів, які здійснюють адміністративно-правове забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері, визначення місця кожного у зазначеній системі, а також дослідження і удосконалення взаємозв'язків всередині такої системи на сьогодні є надзвичайно актуальним, а також одним із важливих напрямів подальшого розвитку правового регулювання у цій сфері.

Суттєвий внесок у розвиток вчення про суб'єктів забезпечення інформаційної безпеки в цілому (в усіх галузях суспільного життя) здійснено такими науковцями, як В.Б. Авер'янов, Г. В. Атаманчук, І.В. Арістова, О.М. Бандурка, О. А. Баранов, Д.М. Бахрах, І.Л. Бачило, І.П. Голосніченко, Є.В. Додін, Р. А. Калюжний, В.А. Копилов, Б.А. Кормич, Є.Б. Кубко, В.А. Ліпкан, А.М. Новицький, Г.П. Серeda, В.С. Цимбалюк та інші.

Попри значну увагу науковців до вивчення питання адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки в цілому на сьогодні бракує єдиного

спеціального комплексного дослідження щодо системи суб'єктів адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері.

Метою цієї статті є окреслення системи суб'єктів адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері.

З метою систематизації нашого дослідження та більш ефективного розкриття місця кожного суб'єкта у системі адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері доцільно сформулювати власне бачення структури таких суб'єктів. У зазначеному контексті пропонуємо розглядати систему суб'єктів адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері як складне цілісне багаторівневе утворення, кожен із рівнів якого характеризується системою взаємопов'язаних суб'єктів, наділених повноваженнями (правомочністю), що поширюються на спільну сферу правовідносин та характеризуються спільною та/або релевантною політико-правовою природою, спрямованістю впливу, покликаних забезпечити інформаційну безпеку у митній сфері у відповідних межах та обсягах. Серед суб'єктів адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері слід виділяти такі рівні: 1 – рівень суб'єктів, повноваження яких поширюються на всю територію України та мають загальнопревентивний характер; 2 – рівень суб'єктів, повноваження яких поширюються на всю територію України та мають спеціальний характер, спеціалізуються відповідно до сфери, наявні повноваження щодо застосування спеціальних засобів та заходів; 3 – рівень суб'єктів, які беруть участь у митних відносинах – система органів ДФС, учасники митних правовідносин – фізичні та юридичні особи, суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності, особи з дипломатичними повноваженнями, іноземні держави у межах співпраці з митними органами України; 4 – рівень суб'єктів, повноваження яких поширюються на відповідну адміністративно-територіальну одиницю – місцеві органи державної виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, суди загальної юрисдикції, правоохоронні органи тощо; 5 – рівень суб'єктів, що здійснюють громадський контроль за забезпеченням інформаційної безпеки у митній сфері.

Тому надалі доцільно перейти до аналізу та особливостей повноважень суб'єктів адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері за кожним виділеним нами рівнем. Відповідно, до першого рівня суб'єктів, повноваження яких поширюються на всю територію України та мають загальнопревентивний характер, можна віднести: Президента України, Верховну Раду України, Кабінет Міністрів України, Раду національної безпеки і оборони України, Міністерство інформаційної політики України, Міністерство закордонних справ України.

Президент України безпосередньо або через Раду національної безпеки і оборони України та Верховна Рада України здійснюють контроль за сектором безпеки і оборони України [1]. Кабінет Міністрів України забезпечує цивільний контроль за діяльністю Збройних Сил України, Державної спеціальної служби транспорту, Національної поліції України, Національної гвардії України, інших органів виконавчої влади, які входять до сектору безпеки і оборони України, звітує з питань безпеки і оборони перед Президентом та Верховною Радою України [1].

Міністерство інформаційної політики, з огляду на положення Указу Президента України від 25.02.2017 № 47/2017 “Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29 грудня 2016 року “Про Доктрину інформаційної безпеки України”, здійснює покладені в установленому порядку організацію та забезпечення: моніторингу загроз національним інтересам і національній безпеці в інформаційній сфері; формування поточних пріоритетів державної інформаційної політики, контролю їх реалізації; координації діяльності центральних та місцевих органів виконавчої влади у сфері забезпечення інформаційного суверенітету України; урядових комунікацій; кризових комунікацій, розроблення та впровадження єдиних стандартів підготовки фахівців у сфері урядових комунікацій для потреб державних органів [2]. На Міністерство закордонних справ України покладено такі завдання, як координація інформаційної діяльності державних органів у зовнішньополітичній сфері [2].

Підсумовуючи наведене, зауважимо, що повноваження суб'єктів першого рівня спрямовані на виконання завдань загального характеру, адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки України у митній сфері шляхом здійснення загального контролю за забезпечення національної безпеки України в усіх сферах суспільно-політичного життя, прийняття законодавчих та інших нормативно-правових актів, здійснення контролю за діяльністю сектору безпеки і оборони України, розробку стратегій розвитку інформаційних технологій, забезпечення внутрішньо- та зовнішньополітичної взаємодії і співробітництва з питань захисту митної інформації, формування позитивного іміджу України на міжнародній арені тощо.

До наступного – другого рівня суб'єктів, повноваження яких поширюються на всю територію України та мають спеціальний характер, спеціалізуються відповідно до сфери і мають повноваження щодо застосування спеціальних засобів та заходів, можна віднести Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України, Службу безпеки України, розвідувальні органи, Національну поліцію України, Національну гвардію України, Державну прикордонну службу України, Державну службу України з надзвичайних ситуацій, Збройні Сили України тощо.

Найбільш спеціалізованими стосовно досліджуваного нами питання є повноваження Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України (далі – ДССЗІ). Відповідно до Закону України “Про Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України” від 23.02.2006 № 3475-IV, основними завданнями Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України є: формування та реалізація державної політики у сферах криптографічного та технічного захисту інформації, кіберзахисту, телекомунікацій, користування радіочастотним ресурсом України, поштового зв'язку спеціального призначення, урядового фельд'єгерського зв'язку, захисту державних інформаційних ресурсів та інформації, вимога щодо захисту якої встановлена законом, в інформаційних, телекомунікаційних та інформаційно-телекомунікаційних системах (далі – інформаційно-телекомунікаційні системи) і на об'єктах інформаційної діяльності, а також у сферах використання державних інформаційних ресурсів у частині захисту інформації, протидії технічним розвідкам, функціонування, безпеки та розвитку державної системи урядового зв'язку [3].

Зазначений державний орган реалізує важливу функцію серед суб'єктів, які здійснюють адміністративно-правове забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері. Не відносячись до системи митних органів та не являючись, за своєю суттю, учасником митних інформаційних відносин, ДССЗІ здійснює безпосередній захист та охорону митних інформаційних ресурсів, забезпечує контроль за якістю та ефективністю криптографічного захисту інформації, запроваджує вимоги до захисту інформації у митних органах, може здійснювати відповідні перевірки стану дотримання інформаційного законодавства у визначеній сфері. тому віднесення до переліку суб'єктів адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України є закономірним, оскільки зазначений орган є вузькоспеціалізованим суб'єктом, діяльність якого спрямована виключно на забезпечення інформаційної безпеки України.

Серед інших суб'єктів другого рівня доцільно розглянути, наприклад, Службу безпеки України. Відтак, відповідно до Закону України “Про Службу безпеки України” від 25.03.1992 № 2229-XII, Служба безпеки України, з-поміж іншого, зобов'язана брати участь у розробці і здійсненні відповідно до Закону України “Про державну таємницю” та інших актів законодавства заходів щодо забезпечення охорони державної таємниці, сприяти у порядку, передбаченому законодавством, підприємствам, установам, організаціям та підприємцям у збереженні комерційної таємниці, розголошення якої може завдати шкоди життєво важливим інтересам України [4].

Віднесення таких органів спеціального призначення до переліку суб'єктів адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері обґрунтоване тим, що вони виконують важливу функцію у разі виникнення реальної загрози порушення інформаційної безпеки у митній сфері, насамперед, у найважливіших та найнебезпечніших випадках – витоку інформації, що складає державну таємницю, вчинення інших порушень інформаційного законодавства, які можуть завдати суттєвої шкоди державним, суспільним та особистим інтересам, вести у зазначених випадках контррозвідувальну діяльність, що має превентивний характер. Зазначені органи мають право застосовувати радикальні методи забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері, зокрема здійснювати захист митної інформації за допомогою зброї та інших спеціальних засобів захисту, бойової техніки.

Наступний рівень суб'єктів адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері – це суб'єкти, повноваження яких мають найбільш спеціалізований характер та безпосередньо спрямовані на забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері – це суб'єкти, які беруть участь у митних відносинах – система органів ДФС, учасники митних правовідносин – фізичні та юридичні особи, суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності, особи з дипломатичними повноваженнями, іноземні держави у межах співпраці з митними органами України. Слід зазначити, що на такому рівні недоцільно виділяти серед суб'єктів адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері лише органи митниці, оскільки відповідні обов'язки щодо забезпечення інформаційної безпеки наявні у кожного учасника митних правовідносин. Проте все ж митні органи

виконують у системі адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері найбільш важливу, активну, системоутворюючу та спрямовуючу роль. Так, відповідно до Положення про Державну фіскальну службу України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21.05.2014 № 236, Державна фіскальна служба України відповідно до покладених на неї завдань: забезпечує розвиток, здійснює впровадження і технічне супроводження інформаційних, телекомунікаційних та інформаційно-телекомунікаційних систем і технологій, автоматизацію процедур тощо [5]. Обов'язок щодо забезпечення інформаційної безпеки покладається на митні органи також відповідно до статті 35 Митного кодексу України від 13.03.2012 № 4495-VI. А статтею 11 Кодексу визначено вимоги до посадових осіб митних органів щодо дотримання особливих правових режимів поширення інформації з обмеженим доступом [6]. Відповідно до Закону України “Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах” від 05.07.1994 № 80/94-ВР, захист інформації в системі в порядку та на умовах, визначених у договорі, який укладається ним із володільцем інформації, якщо інше не передбачено законом, забезпечує власник системи [7]. Згідно з Положенням про Єдину автоматизовану інформаційну систему Державної митної служби України, затвердженим наказом Державної митної служби України від 04.11.2010 № 1341, Держмитслужба є власником ЄАІС Держмитслужби та інформації, яка створена Держмитслужбою. Держмитслужба є розпорядником інформації, яка обробляється в ЄАІС [8] (на сьогодні це Державна фіскальна служба).

Інші учасники митних правовідносин забезпечують інформаційну безпеку у митній сфері, насамперед, шляхом дотримання заборон, встановлених інформаційним законодавством, а також виконуючи вимоги митного законодавства щодо надання актуальної та достовірної інформації, яка надалі вноситься до інформаційних ресурсів ДФС та складає основу для здійснення нею своїх повноважень.

Наступний рівень – рівень суб'єктів, повноваження яких поширюються на відповідну адміністративно-територіальну одиницю – місцеві органи державної виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, суди загальної юрисдикції, правоохоронні органи тощо. Так, наприклад, відповідно до Закону України “Про місцеве самоврядування в Україні” від 21.05.1997 № 280/97-ВР, серед повноважень органів місцевого самоврядування визначено створення умов для належного функціонування органів доходів і зборів, сприяння їх діяльності [9]. За нормами Закону України “Про місцеві державні адміністрації” від 09.04.1999 № 586-XIV, місцева державна адміністрація: забезпечує виконання Конституції та законів України, рішень Конституційного Суду України, актів Президента України, Кабінету Міністрів України, інших органів державної влади; забезпечує здійснення заходів щодо охорони громадської безпеки, громадського порядку, боротьби зі злочинністю тощо [10]. Суди у відповідних адміністративно-територіальних одиницях забезпечують охорону прав та свобод громадян, фізичних та юридичних осіб, держави та її органів, забезпечують інформаційну безпеку у митній сфері, вирішуючи правовий спір щодо порушення інформаційного законодавства, законодавства у сфері здійснення митної справи тощо.

Попри те, що відносини щодо забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері відносяться більшою мірою до предмета адміністративно-правового

регулювання, вони є одним із найбільш яскравих прикладів реалізації та захисту публічно-правового інтересу держави, проте все ж у зазначеному процесі важливу роль відіграє громадський контроль. На сьогодні зазначене питання належним чином не є врегульованим, а спеціальні нормативно-правові акти, що регламентують здійснення митної справи та реалізацію митного інтересу, в тому числі й забезпечення інформаційної безпеки у наведеній сфері, не містять положень щодо нормування зазначеного питання. Проте, відповідно до Закону України “Про національну безпеку України” від 21.06.2018 № 2469-VIII, громадяни України беруть участь у здійсненні цивільного контролю через громадські об’єднання, членами яких вони є, через депутатів місцевих рад, особисто шляхом звернення до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини або до державних органів у порядку, встановленому Конституцією України, Законом України “Про громадські об’єднання” та іншими законами України [1].

Підсумовуючи зазначене, доцільно зауважити, що перелік суб’єктів адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері є досить широким, таким, що містить суб’єктів із різним правовим статусом та правовою природою повноважень. Саме з огляду на наведене виникають складнощі зі зведенням усіх суб’єктів до єдиної системи. Проте, з огляду на наше дослідження, нам вдалося визначити, що система суб’єктів адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері функціонує за відповідними законодавчими нормами, а кожен із її суб’єктів перебуває у стійкому та взаємообумовленому зв’язку і взаємодії з іншими суб’єктами, що визначається їхньою спільною метою. Крім того, питання здійснення громадського контролю у цій сфері є досить актуальним, а одним із важливих напрямів подальшого розвитку правового регулювання у наведеній сфері є розробка спеціальних форм та методів здійснення такого контролю саме щодо забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері, визначення правового результату та форм реагування інших суб’єктів адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері на акти громадського контролю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. *Голос України*. 2018. № 122.
2. Про Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29 грудня 2016 року “Про Доктрину інформаційної безпеки України”: Указ Президента України від 25.02.2017 № 47/2017. *Урядовий кур’єр*. 2017. № 38.
3. Про Державну службу спеціального зв’язку і захисту інформації: Закон України від 23.02.2006 № 3475-IV. *Голос України*. 2006. № 66.
4. Про Службу безпеки України: Закон України від 25.03.1992 № 2229-XII. *Голос України*. 1992.
5. Положення про Державну фіскальну службу: постанова Кабінету Міністрів України від 21.05.2014. № 236. *Урядовий кур’єр*. 2014. № 120.
6. Митний кодекс України: Закон України від 13.03.2012 № 4495-VI. *Голос України*. 2012. № 73–74.
7. Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах: Закон України від 05.07.1994 № 80/94-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 31. Ст. 286.
8. Положення про Єдину автоматизовану інформаційну систему Державної митної служби України: наказ Держмитслужби України від 04.11.2010 № 1341. *Митна газета*. 2010. № 23. С. 9.

9. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. Голос України. 1997.

10. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 09.04.1999 № 586-XIV. Голос України. 1999.

REFERENCES

1. Pro natsionalnu bezpeku Ukrainy. “On National Security of Ukraine”: Law of Ukraine of June 21, 2018 No. 2469-VIII. Holos Ukrainy. 2018. No. 122 [in Ukrainian].

2. Pro Rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy vid 29 hrudnia 2016 roku “Pro Doktrynu informatsiinoi bezpeky Ukrainy”. “On the Decision of the National Security and Defense Council of Ukraine of December 29, 2016 “On the Doctrine of Information Security of Ukraine”: Decree of the President of Ukraine dated 25.02.2017 No. 47/2017. Uriadovyi kurier. 2017. No. 38 [in Ukrainian].

3. Pro Derzhavnu sluzhbu spetsialnoho zviazku i zakhystu informatsii. “On the State Service for Special Communications and Information Protection”: Law of Ukraine of 23.02.2006 No. 3475-IV. Holos Ukrainy. 2006. No. 66 [in Ukrainian].

4. Pro Sluzhbu bezpeky Ukrainy. “On the Security Service of Ukraine”: Law of Ukraine of March 25, 1992 No. 2229-XII. Holos Ukrainy. 1992. [in Ukrainian].

5. Polozhennia pro Derzhavnu fiskalnu sluzhbu. “Regulation on the State Fiscal Service”: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 21.05.2014. No.236. Uriadovyi Kurier. 2014. No. 120 [in Ukrainian].

6. Mytnyi kodeks Ukrainy. “Customs Code of Ukraine”: Law of Ukraine dated 13.03.2012 No. 4495-VI. Voice of Ukraine. 2012. No. 73–74 [in Ukrainian].

7. Pro zakhyst informatsii v informatsiino-telekomunikatsiinykh systemakh. “On Information Protection in Information and Telecommunication Systems”: Law of Ukraine of 05.07.1994 No. 80/94-BP. Information of the Verkhovna Rada of Ukraine. 1994. No. 31. Art. 286. [in Ukrainian].

8. Polozhennia pro Yedynu avtomatyzovanu informatsiinu systemu Derzhavnoi mytnoi sluzhby Ukrainy. “Regulation on the Unified Automated Information System of the State Customs Service of Ukraine”: Order of the State Customs Service of Ukraine No. 1341 dated November 4, 2010. Mytna Hazeta. No. 23. 9 p. [in Ukrainian].

9. Pro mistseve samovriaduvannia v Ukraini. “On Local Self-Government in Ukraine”: Law of Ukraine of May 21, 1997 No. 280/97-BP. Voice of Ukraine. 1997 [in Ukrainian].

10. Pro mistsevi derzhavni administratsii. “On Local State Administrations”: Law of Ukraine of April 9, 1999 No. 586-XIV. Voice of Ukraine. 1999 [in Ukrainian].

UDC 342.95:343.359.3

Turhut Hadzhy ohly Salaiev,

Postgraduate, Institute of Legislation of the Supreme Soviet of Ukraine,
Kyiv, Ukraine

SYSTEM OF SUBJECTS PROVIDING ADMINISTRATIVE AND LEGAL SUPPORT FOR INFORMATION SECURITY IN THE CUSTOMS SPHERE

The article is devoted to the disclosure of the system of subjects of administrative and legal support of information security in the customs sphere. The author proposes to consider the system of subjects providing administrative-legal information security in the customs sphere as a complex integral multilevel formation, each level of which is characterized by a system of interrelated subjects. Five levels of subjects have been identified as well as the peculiarities of each level's subjects have been analyzed. In

© Turhut Hadzhy ohly Salaiev, 2019

DOI (Article): [https://doi.org/10.36486/np.2019.4\(46\).27](https://doi.org/10.36486/np.2019.4(46).27)

Issue 4(46) 2019

<http://naukaipravoohorona.com/>

the article the current normative-legal regulation concerning the question of the legal status of the subjects of researched system is opened, separate normative lacks in the specified sphere are marked.

Furthermore, it was noted that this issue is not properly regulated, and the special legal acts regulating the implementation of customs affairs and the realization of customs interests, including ensuring information security in this area, do not contain provisions on the regulation of this issue. However, according to the Law of Ukraine “On National Security of Ukraine” dated 21.06.2018 № 2469-VIII, citizens of Ukraine take part in the implementation of civil control through public associations, of which they are members, through the deputies of local councils, personally by appealing to the authorized representative of the Verkhovna Rada of Ukraine for human rights or state bodies in the manner prescribed by the Constitution of Ukraine, the Law of Ukraine “On Public Associations” and other laws of Ukraine.

Thus, the list of subjects of administrative and legal support of information security in the customs sphere is quite broad, containing subjects with different legal status and legal nature of powers. Precisely taking into account the above mentioned, it is difficult to build all subjects into a single system. In addition, the issues of public control in this area is quite relevant, and one of the major directions of further development of legal regulation in this sphere is the design of special forms and methods of implementation of such control is to ensure information security in the customs sphere, the definition of the legal result and forms of response of other subjects of administrative and legal support of information security in the customs sphere to acts of civil control.

Keywords: administrative and legal support, customs sphere, information security, subjects, system of subjects, public control.

Отримано: 23.10.2019